

ASPECTE PRIVIND ISTORIA PREGĂTIRILOR MILITARE

Drd. Florin VÂRLAN,

Școala doctorală de Științe Sociale și Umaniste – Istorie, Craiova,
ROMANIA

Email: varlanflorin@yahoo.com

ABSTRACT

Considering the dual nature of the human condition-body and soul-, with respect to the entirety of all its activities, the man has always been regarded in this binomial identity, taking into account both his physical and spiritual needs. Such an approach could by no means be separated from the military slant, given that it is on the battlefield that the soldiers feel the proximity of death and therefore have the deepest and most dramatic thoughts about their past, present and even future life. This is the very reason why the clergy's presence amid the soldiers has always been a necessity, not only with a view to a victory but also in the eventuality of a defeat. Thus, the priests' spiritual guidance has not been restricted to the mere uttering of the consecrated prayers or blessings. Above all, the assistance provided by the church stood out through the personal example of heroism, not once chaplains leaving their bodies on the battlefield just next to those of the brave soldiers whom they previously encouraged. In the following lines I aim to outline the main features of the history of chaplains and their military activity, focusing especially on those elements occurring prior to the World War I.

Keywords: *chaplains; soldiers; heroism; World War I;*

INTRODUCERE

Despre soldați care au îmbrățișat noua învățătură, adusă lumii de Mântuitorul Hristos, găsim exemple în Sfintele Evanghelii: mă refer, în primul rând la sutașul roman¹ din cetatea Capernaum, care L-a rugat pe Iisus să-i vindece slujitorul și care este evidențiat în fața celorlalți pentru credința puternică arătată și pentru dragostea jertfitoare manifestată față de cel aflat în nevoie, deși era de categorie socială inferioară².

De asemenea, cartea *Faptele Apostolilor*, care ne prezintă istoria primelor comunități bisericești, relatează convertirea la creștinism a unui alt militar, Corneliu - sutașul din cohorta Italică, ce staționa în cetatea Cezareea Palestinei. Acesta este descris ca fiind un bărbat „*cuceritor și temător de Dumnezeu, cu toată casa lui și care făcea multe milostenii poporului și se ruga lui Dumnezeu totdeauna*”³. El și familia lui au fost botezați de Sfântul Apostol Petru, care a înțeles că Dumnezeu cheamă la mântuire pe toți oamenii, indiferent de neamul din care face parte și indiferent de pătura socială din care provine. Aceste exemple biblice aduc mărturie a faptului că valorile creștine (precum: credința, dragostea, devotamentul sau jertfa de sine) și-au găsit rezonanță și în sufletele celor care erau învățați cu disciplina, ascultarea, curajul, vitejia sau stăruința în obținerea unei victorii, de a fi mai buni.

¹ Sau *centurion* – comandantul unei trupe de 100 de soldați.

² Mt. 8, 5 – 13.

³ F. Ap., 9, 2.

Întăriți de aceste înalte calități morale, mulți dintre cei înrolați în disciplina militară au avut tăria și bărbăția de a se lupta cu răul (reprezentat de cei ce porunceau închinarea la zeități efemere - închipuiri ale minții omenești) și de a nu recunoaște ca Suprem Comandant decât pe singurul Dumnezeu, Care S-a jertfit pe cruce pentru alții și Și-a arătat puterea dumnezeiască prin Învierea Sa din morți. Martirologiile primelor secole creștine scot în evidență chipuri ale multor soldați mucenici pentru Hristos, chipuri ce au devenit pentru Biserică mărturii de adevărată credință și de autentică jertfă, iar pentru atâtea generații de creștini, modele și icoane ale adevăratei vieți plăcute lui Dumnezeu. Am în vedere pe Sfinții Mari Mucenici: Gheorghe⁴, Dimitrie⁵, Nestor⁶, Procopie⁷, Serghie și Vah⁸, Teodor Tiron⁹ sau Teodor Stratilat¹⁰ etc, ale căror chipuri zugrăvite în icoane sau cusute pe steaguri au însoțit în luptă armatele creștine și au însuflețit inimile soldaților, dându-le curajul victoriei¹¹.

2. ASPECTE PRIVIND ISTORIA PREOȚILOR MILITARI (CAPELANI)

Primele izvoare istorice care atestă existența preoților militari (capelani) le găsim la istoricul bizantin Sozomen (400 – 450 d. H.), care scrie, în lucrarea sa „Istoria Bisericească”, că pentru a-i susține spiritual pe soldați, Sfântul împărat Constantin cel Mare a ordonat, ca înainte de bătălii, toate armele lor să poarte pe ele semnul Sfintei Cruci și să fie binecuvântate de către *preoții palatului imperial*, asta după ce i s-a arătat pe cer, în miezul zilei, Sfânta Cruce¹². De asemenea, pentru desfășurarea serviciului divin, în palatul imperial s-a construit o capelă specială pentru acești preoți.

De fiecare dată când soldații plecau la război, aveau cu ei *un altar portabil* (tabernacul), ca o mică biserică. În ea militarii aduceau rugăciuni de laudă lui Dumnezeu, se spovedeau și primeau Sfintele Taine, astfel ca și sufletul să fie întărit. Serviciile religioase erau săvârșite de preoții și diaconii care însoțeau trupele pretutindeni, conformându-se, în toate, ritualurilor Bisericii și disciplinei militare. Astfel, găsim în anumite documente istorice, care descriu viața liturgică din imperiul bizantin, și detalii privitoare la slujbelor ce se oficiau în mijlocul trupelor, mai ales înainte de luptă, din care nu lipseau rugăciunile de invocare a ajutorului divin, pentru ocrotirea armatei și conducerea ei spre izbândă¹³.

⁴ General în armata romană din Capadocia, martirizat din porunca împăratului Dioclețian în 303, cinstit pe 23 aprilie.

⁵ Ofițer roman din Sirmium (Sremska Mitrovica - Serbia), martirizat în Tesalonie în 304, cinstit pe 26 octombrie.

⁶ Soldat roman, prieten al Sfântului Dimitrie, martirizat împreună cu acesta, cinstit pe 27 octombrie.

⁷ Ofițer roman născut în Ierusalim, martirizat în ziua de 7 iulie 303 în Cezareea Palestinei, cinstit în ziua de 8 iulie.

⁸ Ofițeri romani de rang înalt, martirizați în vremea împăratului Galeriu (302 - 311), cinstiți în ziua de 7 octombrie.

⁹ Soldat din armata tironilor – *a recruților*, martirizat pe 17 februarie 306, în Amasia – Turcia, cinstit în ziua martirajului său.

¹⁰ Comandant (*stratilat*) în armata romană, martirizat în timpul persecuțiilor lui Liciniu (307 - 324), cinstit în ziua de 8 februarie.

¹¹ Această tradiție s-a păstrat și la armatele Țărilor Române. Cunoaștem faptul că voievodul Ștefan cel Mare avea o evlavie deosebită față de Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, al cărui chip era cusut pe un steag de luptă și purtat ca icoană în bătălii (vezi **Anexa 1**).

¹² Sozomen, *Istoria Bisericească*, traducere Î.P.S. Iosif Gheorghian, Tipo-Litografia „Cărților bisericești”, București, 1897, pp. 10 - 11.

¹³ Mihai-Gheorghe Abrudan, *Biserica Ortodoxă și clerul militar din monarhia habsburgică între pacea de la Carloviț și primul război mondial (1699-1914)*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, p. 233.

Date despre prezența reprezentanților Bisericii alături de soldați, avem și în Anglia secolului al V-lea. Astfel în anul 430, un anume episcop Gherman, conduce armata într-o bătălie în Țara Galilor împotriva saxonilor, după bătălie el a binecuvântat victoria obținută¹⁴. Documentele mai fac referire și la alte bătălii din Țara Galilor, dar și din Scoția, unde reprezentanții clerului au avut un rol important.

Primul document oficial care dovedește rolul capelanilor militari până în secolul al VI-lea este *scrisoarea scrisă de Papa Pelagius I (556-561)* către episcopul Laurențiu de Civitavecchia, în care se afirmă că, pentru a servi în armată, preoții au nevoie de o scrisoare-recomandare de la împăratul Iustinian I (527-565). Printre sfaturile date de episcopul Romei, se regăsesc și acelea referitoare la examinarea cu atenție a statutului acestor preoți, dacă sunt demni și bine pregătiți pentru a servi în armata imperială și dacă trăiesc în conformitate cu sfintele canoane ale Bisericii. Acest text demonstrează existența unei instituții bisericești care se îngrijea de pregătirea clerului din rândurile armatei, cler care era subordonat atât Bisericii, cât și împăratului.

Istoricul Guglielmo Cavallo, în lucrarea sa „Omul bizantin”¹⁵, face referire la preoții militari (capelanii) care însoțeau armatele bizantine în războaie. În capitolul „Soldatul și moartea, credința și religia în viața soldatului” ne sunt prezentate câteva aspecte ale activității cazone, din care nu lipsesc detalii referitoare la viața spirituală. Astfel, aflăm că atunci când armata se afla în apropierea taberei dușmane se rostea o rugăciune de către preot, în care se cerea mila lui Dumnezeu. Dacă se stabilea data bătăliei, înainte de luptă se făcea Sfânta Liturghie, după care soldații trebuiau să țină post trei zile, timp în care, ei „puteau să mănânce o singură dată pe zi (seara)”¹⁶.

Amintind de perioada împăratului Nikifor Focas (963 - 969), același autor ne spune că, chiar dacă nu participau la vreo luptă, soldații trebuiau să facă rugăciuni dimineața și seara, în acest răstimp fiind interzise alte activități. În privința modului în care se făcea rugăciunea, este de reținut faptul că, atât infanteristul, cât și cavaleristul se rugau în genunchi¹⁷.

Mentținându-se o tradiție a legăturii dintre Biserică și puterea de stat, și celălalte imperii, ce s-au succedat în decursul istoriei, au continuat să susțină prezența slujitorilor sfântului altar în mijlocul soldaților, atât în vreme de pace, cât și pe câmpul de luptă. Astfel, despre prezența unor preoți capelani în armatele aflate pe teritoriul Austriei de astăzi, găsim mărturii încă din secolul al V-lea, dar despre o prezență constantă putem discuta doar după Războiului de 30 de ani (1618 – 1648).

De fapt, începând cu secolul al XVI-lea, a funcționat în cadrul armatei cezaro-crăiești un „Serviciu Pastoral pentru Armată” condus de un prelat catolic, care supraveghea ca fiecare divizie militară să fie însoțită de un „capelan” în toate misiunile efectuate. Mai târziu, „în prima parte a secolului XVIII, papii Clement al XI-lea, Inocențiu al XIII-lea și Benedict al XIV au scos în mod oficial regimentele militare habsburgice de sub autoritatea episcopilor diecezani, trecându-le sub cea a nunțiului apostolic, apoi sub cea a capelanului superior pe care numai suveranul de la Viena avea dreptul să-l numească. Acest proces lung de trecere totală a autorității eclesiale, spirituale, canonice și jurisdicționale asupra forțelor armate ale

¹⁴ Datele preluate de la adresa: [https://ro.orthodoxwiki.org/Istoria_Bisericii_Ortodoxe_\(cronologie\)](https://ro.orthodoxwiki.org/Istoria_Bisericii_Ortodoxe_(cronologie)).

¹⁵ Guglielmo Cavallo, *Omul bizantin*, trad. Ion Mircea, Editura Polirom, Iași, 2000.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 127 – 128.

¹⁷ *Ibidem*, p. 128. Aceleași date le regăsim și la J. R. Vieillefond, *Les pratiques religieuses dans l'armée byzantine d'après les traités militaires*, în „*Revue des Études Anciennes*”, Année 1935/ 37-3, p. 325, apud https://www.persee.fr/issue/rea_0035-2004_1935_num_37_3.

*Imperiului Habsburgic de sub autoritatea Romei și a episcopilor diecezani sub cea a Curții de la Viena s-a finalizat în decembrie 1773*¹⁸. Atunci a apărut Vicariatul Apostolic al Armatei Imperiale, care avea să deservescă nevoile spirituale ale celor aflați în cadrul armatei, bineînțeles cu aprobare de la Sfântul Scaun. Instituția a fost organizată pe principii moderne birocratice, asemenea majorității aparatului de stat al monarhiei. Acest vicariat și-a desfășurat activitatea până în 1918¹⁹.

Imperiul fiind un conglomerat multiethnic, au fost primiți și preoți de alte confesiuni decât cele romano-catolice, statutul lor fiind asigurat de decretele imperiale emise de Curtea de la Viena. Într-un decret din anul 1834 se stipula că, cel puțin odată pe an, era obligatorie prezența soldaților aparținând altor confesiuni la Sfânta Liturghie celebrată în limba proprie precum și să se spovedească și să se împărtășească. În același an, un nou articol de lege „menționa că în Regimentele Grănicerești, în care majoritatea soldaților erau ortodocși sau greco-catolici, trebuia să fie angajat un preot militar din cadrul aceste confesiuni, căruia să i se încredințeze și o capelă mobilă. De asemenea preoți militari ortodocși și greco-catolici urmau să aibă aceleași drepturi cu preoți militari catolici”²⁰.

Primii preoți militari ortodocși români au fost au fost primiți în trupele de grăniceri ale imperiului ca urmare a insistențelor mitropolitului Pavel Nenadovici de Karlovitz (1749-1768), primatul Bisericii Ortodoxe din cadrul Monarhiei habsburgice. Așa cum specifică Ionela Zaharia, preoții militari ortodocși erau aleși dintre cei care aplicau pentru funcție, alegerea fiind făcută de către episcopul de care aparțineau - cel care trimitea lista la Ministerul de Război și Vicariatul Apostolic al Armatei, pentru ca, mai apoi, numirea în funcție să fie confirmată de împărat. „Preoții erau împărțiți în serviciu activ și rezervă, care urmau a fi chemați în caz de nevoie”. De asemenea, în caz de război, „toți preoții puteau fi chemați pe front ca preoți militari”²¹.

În legătură cu înscrierile pentru grăniceri, cunoaștem un nume al unui preot, Ianăș Cazan din satul Mesteacăn, jud. Hunedoara, care, în vara anului 1784, face rugăciuni pentru cei ce urmau să plece spre Bălgrad (Alba-Iulia), pentru a se înrola în „regimentele de grăniceri” („cătane”)²².

Așa se face că, mai târziu, în preajma primului război mondial, toate țările beligerante aveau o tradiție mai veche sau mai nouă, cu privire la asistența religioasă din armată. Într-un studiu dedicat preoților participanți în războiul pentru întregirea neamului, autorii fac o analiză a situației contextuale din armatele combatante, arătând că și „în armata germană, spre exemplu, s-a pus mare preț pe educația sufletească a ostașului. Afară de un personal bisericesc numeros și bine pregătit, pentru sarcina de educatori sufletești ai ostașilor, corpul ofițeresc și mai ales cel superior se interesează de aproape pentru pregătirea sufletească a oștirii”²³.

De asemenea, găsim detalii și despre situația din Rusia, unde grija față de educația sufletească a oștirii se facea cu mare atenție de către cler și de comandanții de armată, în

¹⁸ Mircea Gheorghe Abrudan, *Sub pajura habsburgilor: preoți militari ortodocși români în armatele Imperiului austriac (1788 - 1848)*, în vol. „Istorie și Teologie – In honorem Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan – Vasile Leb”, vol. II, Editura „Presa Universitară Clujeană”, Cluj – Napoca, 2021, p. 423.

¹⁹ Ionela Zaharia, *Clerul militar român din Austro-Ungaria în Marele Război și propaganda împotriva inamicului*, în revista „Misiunea”, Nr. 1–2 / 2015, p. 157.

²⁰ *Ibidem*, p. 158.

²¹ *Ibidem*, p. 159.

²² Mircea Păcurariu, *Armata și Biserica în trecutul neamului nostru*, în „Revista Teologică”, Nr. 7 / 2018, p. 18.

²³ Aurel Pentelescu, Gavriil Preda, *Jertfa preoților mobilizați în războiul pentru întregirea neamului (1916-1919)*, p. 1, studiu cercetat de pe https://www.once.ro/sesiuni/sesiune_2007/8.

sensul că „*la toate unitățile mari și mici de armată e [câte] un preot; până și pe fiecare vas mare de război - din o escodră este un preot, iar preoții de armată sunt puși sub conducerea unui protopop de armată, care face parte din Sinodul rusesc, deși nu este arhiereu*”²⁴.

Atribuțiile preotului militar erau stabilite prin decrete imperiale și făceau referire la întreg spectru de activități ce se puteau desfășura pentru cultivarea și disciplinarea vieții cazone. Pe lângă serviciul religios (oficierea Sfintei Liturghii, spovedirea și împărtășirea soldaților cel puțin o dată pe an), preotul capelan se ocupa de susținerea moralului și întărirea patriotismului membrilor unităților militare (prin cuvântări tematice); era alături de militari la momentele importante ale vieții (căsătorie, botez și înmormântare) și chiar acordau îngrijiri medicale, alături de medici. Reflectând asupra însemnărilor de război, putem să ne facem o imagine nu doar asupra încrâncenării luptelor, ci și a dramatismului și a lipsurilor la care erau supuși nu doar soldații, ci și preoții care-i însoțeau, fiind de acord cu episcopul Ioan I. Papp al Aradului, că activitatea de pe front a preotului militar nu este ușoară, aceasta presupunând „muncă intensivă, abnegație și împlinirea misiunii”²⁵.

CONCLUZII

Găsind numeroase similitudini între viața religioasă și cea militară, înțelegem de ce Armata și Biserica și-au împletit existența, împrumutând una celeilalte din tezaurul virtuților, arătând că iubirea, credința, curajul, dorința de a lupta pentru un ideal, toate acestea pot avea relevanță atât în planul acțiunii practice, cât și în cel al vieții spirituale. Cu siguranță că victoriile obținute în decursul istoriei nu ar fi existat dacă cei ce s-au bucurat de ele nu ar fi fost însuflețiți și de sentimentul unei puternice credințe în reușita lor. Marii artizani ai războiului și-au dat seama că, pentru a fi învingători, soldații au nevoie și de o susținere spirituală, că soldatul, ca om, nu poate fi despărțit de viața sa religioasă.

Fiind în mijlocul trupeii, sacerdotul militar avea parte atât de bucuriile victoriilor, cât și de mâhnirea eșecurilor, pe toate acceptându-le cu conștiința slujirii în fața lui Dumnezeu și a împlinirii unei sacre datorii. Prin tot ceea ce au făcut în mijlocul oștirii, preoții capelani au fost cu adevărat niște „apostoli ai crucii”, care prin cuvânt și prin faptă au demonstrat valoarea jertfei spre un viitor mai bun pentru aproapele și al patriei. Prin toate acestea, s-a demonstrat că asistența religioasă în rândurile armatei este o necesitate, fără de care viața soldatului nu s-ar putea împlini.

²⁴ Gabriel Pârveu, *Pregătiri sufletești pentru zile mari*, Tipografia „Atelierele Socec et Co.”, București, 1916, p. 44.

²⁵ Maria Alexandra Pantea, *Preoți militari bănățeni pe fronturile Marelui Război*, în „Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» din Cluj-Napoca”, tom LVII, 2018, p. 177.

BIBLIOGRAFIE:

- [1] *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2018.
- [2] Abrudan, Mihai-Gheorghe, *Biserica Ortodoxă și clerul militar din monarhia habsburgică între pacea de la Carloviț și primul război mondial (1699-1914)*, Editura „Presa Universitară Clujeană”, Cluj-Napoca, 2022.
- [3] Abrudan, Mircea-Gheorghe, *Sub pajura habsburgilor: preoți militari ortodocși români în armatele Imperiului austriac (1788 - 1848)*, în vol. „Istorie și Teologie – In honorem Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan – Vasile Leb”, vol. II, Editura „Presa Universitară Clujeană”, Cluj – Napoca, 2021.
- [4] Cavallo, Guglielmo, *Omul bizantin*, trad. Ion Mircea, Editura Polirom, Iași, 2000.
- [5] Pantea, Maria Alexandra, *Preoți militari bănățeni pe fronturile Marelui Război*, în „Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» din Cluj-Napoca, tom LVII, 2018.
- [6] Păcurariu, Mircea, *Armata și Biserica în trecutul neamului nostru*, în „Revista Teologică”, Nr. 7 / 2018.
- [7] Părvu, Gabriel, *Pregătiri sufletești pentru zile mari*, Tipografia „Atelierele Socec et Co.”, București, 1916.
- [8] Sozomen, *Istoria Bisericească*, traducere Î.P.S. Iosif Gheorghian, Tipo-Litografia „Cărților bisericești”, București, 1897.
- [9] Vieillefond, J. R., *Les pratiques religieuses dans l'armée byzantine d'après les traités militaires*, în „Revue des Études Anciennes”, Année 1935/ 37-3.
- [10] Zaharia, Ionela, *Clerul militar român din Austro-Ungaria în Marele Război și propaganda împotriva inamicului*, în revista „Misiunea”, Nr. 1–2 / 2015.
- [11] [https://ro.orthodoxwiki.org/Istoria_Bisericii_Ortodoxe_\(cronologie\)](https://ro.orthodoxwiki.org/Istoria_Bisericii_Ortodoxe_(cronologie)).
- [12] https://www.once.ro/sesiuni/sesiune_2007/8.